

OD DAVIDA BRENTA K TONYMU JOHNSONovi. METAMORFÓZY ÚSTREDNÝCH POSTÁV TELEVÍZNYCH SERIÁLOV RICKYHO GERVAISA

ŠTEFAN TIMKO

TIMKO, Štefan: From David Brent to Tony Johnson. Metamorphoses of the Central Characters of Television Series, 2021, Vol. 3, Issue 1, pp. 35 – 42. DOI: 10.17846/CEV.2021.03.1.35-42.

ABSTRACT: British comedian Ricky Gervais is better known in Slovakia as a Golden Globes host, a film actor and a stand-up comedian. In the global television market, he was praised primarily as a co-creator and central hero of *The Office* (BBC, 2001 – 2004) and *Extras* (BBC/HBO, 2005 – 2007). They enriched the sitcom genre with the form of a fictional documentary, a realistic depiction of the office environment or a critique of British show business, and brought significant characteristic category to the comedy scene. In *The Office*, he played the manipulative cynic David Brent, in *Extras*, it was the opposite – the sincere goodman Andy Millman. Later on, as a screenwriter and a director, he also participated in the creation of television series *Life's Too Short* (BBC/HBO, 2011 – 2013), *Derek* (Channel 4, 2013 – 2014) and *After Life* (Netflix, 2019 – 2021). The study is mainly devoted to the interpretive analysis and comparison of the central characters of the above-mentioned series, in which, in addition to the inspirations of traditional comedic archetypes, the character traits and attitudes of their creator are also reflected.

KEYWORDS: Ricky Gervais. Situation comedy. Melodrama. Television production. Archetypal serial characters.

DAVID BRENT AKO ARCHETYPÁLNY CHARAKTER SÚČASNÉHO BRITSKÉHO SITKOMU

Pilotná epizóda sitkomu *The Office* (v prekl. *Kancelária*) scenáristickej a režisárskej dvojice Ricky Gervais – Stephen Merchant mala premiéru v júli 2001 na okruhu BBC2 určenom menej komerčným projektom a aj vďaka minimálnej propagácii mala kriticky nízku sledovanosť. Mnohí jej diváci boli presvedčení, že sledujú skutočný dokumentárny film o existujúcej firme v anglickom mestečku Slough. Nebolo to až také prekvapujúce, keďže tento seriál bol koncipovaný ako fiktívny dokument a na rozdiel od väčšiny vtedajších sitkomov v ňom absentovala smiechová stopa. Napriek počiatočnému vlašnému prijatiu si napokon seriál získal priazeň divákov i kritikov.¹

Významným prínosom a jednou z hlavných príčin celosvetovej popularity *The Office* je jeho situovanie do kancelárie tuctového úradu. Aj keď minimálne už od sedemdesiatych rokov minulého storočia sledujeme pozvoľný presun anglosaských dramatických i komediálnych seriálov z rodinného prostredia do prostredia pracovného, scenáristi si zvykli pre tzv. workplace seriály (seriály z pracovného prostredia) vyberať zväčša dramaticky atraktívne lokality a povolania, medzi ktoré poľský kritik Jerzy Toeplitz (1968, 193) zaradil lekárske, advokátske i novinárske

¹ V januári roku 2004 *The Office* ako prvý britský sitkom získal ocenenie Zlatý glóbus v kategórii Najlepší televízny seriál – muzikál alebo komédia a zároveň toto ocenenie získal i Ricky Gervais v kategórii Najlepší herec v televíznom seriáli – muzikáli. Hoci už predtým bol seriál ocenený viacerými prestížnymi britskými oceneniami (BAFTA, British Comedy Awards), až Zlatý Glóbus – ako globálne najvýznamnejšie televízne ocenenie – zohral zásadnú úlohu pri expanzii *The Office* do mnohých končín sveta. Pôvodná verzia seriálu bola odvysielaná vo vyše deväťdesiatich krajinách a fiktívny dokument sa stal tiež inšpiráciou pre niekoľko inonárodných verzii – napríklad francúzskej (*Le Bureau*, 2004), nemeckej (*Stromberg*, 2004), brazílskej (*Os Aspones*, 2004), kanadskej (*La Job*, 2006) či čínskej (*The Office*, 2008). Najpozoruhodnejší remake *The Office* však vznikol v americkej televízii NBC a mal premiéru 24. marca 2005. Jeho piata séria dosiahla priemernú sledovanosť 9,17 milióna divákov.

posty.² Tuctová kancelária v malom meste rozhodne nepatrí medzi atraktívne a dramatické situácie prítahujúce prostredia. Na druhej strane však predstavuje jedno z najtypickejších pracovných prostredí pre divákov reprezentujúcich stredné vrstvy spoločnosti nielen v Británii, ale v celej západnej Európe a v severnej Amerike. Práve v týchto ekonomicky rozvinutých krajinách zaznamenal seriál *The Office* najväčší divácky ohlas. Sitkom totiž veľmi presvedčivo zobrazuje stereotypnú a často veľmi nudnú atmosféru na takomto pracovisku. V seriáli nájdeme mnoho neúmerne dlhých záberov na zamestnancov kancelárie, ktorí nevykonávajú žiadnu zaujímavú činnosť. Ricky Gervais tento zámer komentoval: „Viem, že dráma je reálny život bez nudných scén. No my sme chceli dostať do seriálu aj tieto nudné scény. Pretože tie môžu byť najvtipnejšie“ (How I made *The Office*, 2004).

Hlavným hrdinom seriálu je David Brent. Má v sebe veľa charakterových črt svojho predstaviteľa Rickyho Gervaisa, ako ho poznáme z jeho stand-up výstupov i sebaaprezentácie v médiách (extrovertnosť, chválenkárstvo, cynizmus, posadnutosť svetom celebrit). Zároveň sa však hlási k odkazu komika Tonyho Hancocka, ktorý v seriáli *Hancock's Half Hour* (BBC, 1954 – 1961) definoval najpopulárnejší archetyp britského sitkomu – arogantného smoliara. David Brent rovnako ako Hancock stvárnjuje egocentrického a namysleného človeka neschopného sebareflexie. Ako šéf pobočky firmy Wernam-Hogg v Slough zanedbáva svoju riadiacu prácu na úkor rozptyľovania kolegov žartmi a snami o kariére zabávača a speváka. Verejne sa štylizuje do úlohy nenahraditeľného šéfa, ktorého podriadení milujú a rešpektujú, napriek tomu, že skutočnosť je evidentne odlišná.

Brentov egocentrický charakter je najviac čitateľný v jeho sebaaprezenačných monológoch, ktorými televíznemu publiku zvestuje svoje životné zámery. A to aj v situácii, keď sa dozvie o svojej strate pozície šéfa kancelárie: „*Nepozerám sa na to ako na koniec. Beriem to ako posun vpred. Moje poslanie je tu takmer završené. Nevieť si predstaviť Ježiša, ako vraví: 'Povedal som pár ľuďom tu v Betleheme, že som Boží Syn. Mohol by som tu zostať s mamkou a ockom?' Nie, ty musíš ísť ďalej. Šíriť svoje slovo. Musíš ísť do Nazaretu... A to je dosť podobné... Mne.... Keď som skončil v Slough, je tu Reading, Aldershot, Bracknell. Máš tu Didcot, Yateley, Winnersh, Taplow*“ (The Office – 6. epizóda 2. série).

Brentov s plnou vážnosťou podaný monológ, v ktorom sa prirovnáva k Božiemu Synovi a zároveň vidí svoje poslanie len ako úradník v malých anglických mestách a obciach, vynikajúco vystihuje jeho charakter klasického malomeštiaka. Podobnú karikatúru typického egocentrického obmedzenca v anglickej sitkomovej tvorbe nájdeme i v podaní Tonyho Hancocka alebo Rowana Atkinsona (*Blackadder* i skeč-šou *Mr. Bean*), ale doposiaľ ju asi najlepšie prezentoval John Cleese v seriáli *Fawlty Towers* (BBC, 1975 – 1979). Podobne ako malomeštiacky šéf penziónu Basil Fawlty, aj David Brent ťažko maskuje svoje predsudky voči ľuďom z nižších spoločenských vrstiev a tiež svoj sexizmus a rasizmus.

Hoci má ústredný hrdina *The Office* množstvo charakterových nedostatkov, nemožno ho jednoznačne zaradiť do kategórie výlučne negatívnych hrdinov. Charakter Davida Brenta je vôbec veľmi problematické zaradiť do jedinej z ôsmich kategórií sitkomových hrdinov, ktoré definoval Američan Scott Sedita v populárnej publikácii *The Eight Characters of Comedy* (2006). Brent absorbuje isté črty všetkých Seditom definovaných archetypov – je to Hlupák, Neurotik, človek Mimo nášho sveta i Bastard. Úlohy Sukničkára, Materialistu i Bystrého logika sa zmocňuje menej presvedčivo, no bez väčších pochybností by si zaslúžil nálepku Zbožňovaniahodného smoliara.

² Najpopulárnejšie britské workplace sitcomy boli situované napríklad do kancelárie ministerstva britskej vlády (*Yes, Minister; The Thick of It*), predsedu vlády (*Yes, Prime Minister*), vesmírneho korábu (*Red Dwarf*), prostredia vojenskej jednotky (*Dad's Army, Blackadder Goes Forth*) alebo na faru (*The Vicar of Dibley, Father Ted*).

Do kategórie smoliarov by sme Davida Brenta mohli zaradiť kvôli svojej osamelosti a problémom nadviazať naplňajúci vzťah s inými ľuďmi. Predovšetkým však so ženami. Táto črta patrí medzi typické charakteristiky britských sitkomových hrdinov. Väčšina z nich si uspokojujúci vzťah s partnerom opačného pohlavia nájde najskôr v záverečnej epizóde seriálu. Ak aj sitkomoví hrdinovia žijú v partnerskom/manželskom zväzku (ako Basil Fawlty či Ben Harper zo seriálu *My Family*), často je práve ten významným zdrojom ich frustrácie, keďže zväčša v ňom ťahajú za kratší koniec. Ich partnerkami bývajú zvyčajne dominantnejšie a pragmatickejšie osoby (Timko 2012, 112 – 113).

Matej Laš (2020, 148) zaraďuje Davida Brenta medzi archetypálne postavy britských sitkomov. Dostal sa do spoločnosti kultových seriálových postáv ako Victor Meldrew (ufrflaný starec zo seriálu *One Foot in the Grave*), Basil Fawlty či Baldrick (prototyp hlupáka s absurdnými nápadiami zo seriálu *Blackadder*). Aj dvadsať rokov po svojom debute na televíznej obrazovke, patrí narcistický a miestami detinský smoliar Brent medzi najpopulárnejších hrdinov novodobej britskej komédie.³

ANDY MILLMAN – ČISTÁ DUŠA AKO POPULÁRNA ATRAKCIA ZÁBAVNÉHO PRIEMYSLU

V roku 2005 priniesla autorsko-režisárska dvojica Ricky Gervais a Stephen Merchant na obrazovky britskej BBC a americkej televízie HBO koprodukčný seriál *Extras* (v prekl. *Komparz*), ktorý oveľa viac než ich predchádzajúci cyklický projekt naplňa znaky typického sitkomu. *Extras* sa rovnako ako *The Office* dočkal dvanástich regulárnych epizód v dvoch sériách. Medzinárodný úspech seriálu⁴ už nebol takým veľkým prekvapením, skôr potvrdil zámer tvorcov vytvoriť globálne i komerčne úspešný produkt, ktorý by mal zároveň ľudskejší a intímnejší rozmer než ich predchádzajúci kvázidokumentárny seriál. *Extras* v sebe spája klasické modely amerického sitkomu a britského sitkomu a je poznačený výraznou autorskou sebareflexiou. Ústrednou témou tohto postmoderného sitkomu je totiž samotný sitkom, starosti s jeho prípravou a osudy ľudí, ktorí sa rozhodnú stať sa hrdinami populárnej kultúry.

Hlavným hrdinom *Extras* je štyridsaťročný Andy Millman. Bývalý bankový úradník sa už niekoľko rokov pokúša stať sa profesionálnym hercom a jeho snom je hrať vo vlastnom sitkome. Získava však iba úlohy bezvýznamných komparzistov v davových scénach nákladných britsko-amerických filmov. V prvých šiestich epizódach prvej série sledujeme jeho boj o holú existenciu a snahu aj za cenu sebaponížovania získať úlohu „hovoriaceho“ komparzistu s aspoň jednou filmovou replikou. V druhej sérii seriálu sa z komparzistu Andyho Millmana stane autor a hlavný aktér úspešného mainstreamového seriálu BBC One *When the Whistle Blows*. Táto životná zmena mu však neprinesie viac spokojnosti ani úprimných priateľov. Andy zisťuje, že je stále len figúrkou v mašinérii šoubiznisu a rieši, ako z tohto kolotoča plného pretvárek uniknúť.

Ricky Gervais stvárnil v postave Andyho Millmana úplne odlišný charakter, akým bol arogantný David Brent v *The Office*. Millman je plachý, neistý chlapík, ktorý často dopláca na svoju úprimnosť. Nie je generátorom sexistických a rasistických narážok, skôr naopak, snaží sa byť politicky korektný a v tomto duchu pôsobiť aj na svoje okolie. Ak aj z úst Andyho Millmana vypadne nejaká „brentovsky“ krutá poznámka, väčšinou je to prejav jeho roztržitosti či zle maskovanej neistoty, ktorý potom ľutuje. Na rozdiel od ľahkovážneho hrdinu *The Office*, Millman je charakteristický až prílišnou pedantnosťou i prehnanými pochybnosťami o sebe. V porovnaní s Davidom

³ V roku 2016 sa stal hrdinom filmovej komédie scenáristu a režiséra Rickyho Gervaisa *David Brent: Life on the Road* (*David Brent: Na turné*).

⁴ Popri mnohých televíznych oceneniach (BAFTA Awards, Emmy Awards, Rose d'Or) v roku 2008 získal aj Zlatý glóbus za Najlepší televízny seriál – komédiu alebo muzikál.

Brentom, ktorý bol najextrovertnejším hrdinom v seriáli, prejav Andyho Milmanna je zas najcivilnejší a najmenej štylizovaný spomedzi všetkých hrdinov *Extras*.

Ricky Gervais si je vedomý, že vo svojom druhom seriáli vytvára divácky jeden z najpopulárnejších amerických komediálnych charakterov.⁵ Môžeme za tým hľadať jeho zámer osloviť globálnejšie publikum, či snahu zbaviť sa nálepky Davida Brenta. Samotný komik však argumentuje, že aj tento seriál vychádza zo štruktúry jeho obľúbených komédií Stana Laurela a Olivera Hardyho.⁶ Tentoraz sa však vtelil do roly ťarbavého a flegmatického Hardyho: „Pozrite sa na Olivera Hardyho. Rozosmieva ma a zároveň rozplače a chcem ho objasniť“ (Gervais, 2009). V dobrej komédii je podľa Gervaisa vždy potrebný nezodpovedný Laurel i rozvážnejší Hardy: „V Office ním bol Tim, ako jediný, obklopený množstvom ľudí ako Stan (Laurel, pozn. Š. T.). Bol s týmito idiotmi... V *Extras* som to bol zas ja, hral som normálneho chlapíka obklopeného idiotmi. Oni (Laurel a Hardy, pozn. Š. T.) skutočne definovali charakter mojich komédií“ (ibid.).

WARWICK DAVIS A DEREK – SERIÁLOVÍ HRDINOVIA S FYZICKÝM ČI PSYCHICKÝM HENDIKEPOM

V komediálne ladenom seriáli s prvkami fiktívneho dokumentu *Life's Too Short* (v prekl. *Život je prikrátky*) predstavilo scenáristické a režisérské duo Gervais – Merchant v hlavnej úlohe reálneho britského herca Warwicka Davisa postihnutého nanizmom – hovorovo trpasličtvom. Seriál o človeku s výrazným fyzickým hendikepom tematicky nadväzuje na sitkom *Extras*, ktorý tiež opisoval márnú snahu ústredného hrdinu etablovať sa v britskom šoubiznise. Kým Andy Millman v stvárnení Rickyho Gervaisa sa túži dostať medzi filmové a televízne celebrity, približne meter vysoký herec Warwick Davis už vo filmovom priemysle pôsobil – napríklad aj v takých hitoch ako *Hviezdne vojny VI: Návrat Jediho* či vo filmovej sérii o Harrym Potterovi. Koprodukčný seriál BBC a HBO však zachytáva „najznámejšieho britského trpaslíka“ Davisa v neľahkej životnej situácii. Jeho umelecká agentúra pre ľudí trpasličieho vzrastu neprosperuje, Warwick má sám núdzu o seriózne filmové či televízne ponuky. Rozvádza sa s manželkou, stráca luxusný domov, má obrovské dlhy a navyše je obklopený neschopnými spolupracovníkmi. Zdalo by sa, že scenáristi sitkomu Ricky Gervais a Stephen Merchant pripravili pre známeho britského herca rolu archetypálneho smoliara, charakter Warwicka Davisa má však v *Life's Too Short* bližšie k postave egocentrického Davida Brenta. Drobný muž sa pred kamerami, ktoré ho denne snímajú, snaží prezentovať v ideálnom svetle, no jeho konanie odhaľuje aj jeho sklony k intrigám, arogancii, sexistickému i rasistickému správaniu. Podobné negatívne alebo rozporné vlastnosti nachádzame u mnohých epizódnych postáv v seriáli, ktoré reprezentujú anglosaský svet celebrit, či už je to Johnny Depp, Helena Bonham Carter alebo spevák Sting. V každej epizóde sa stretávame aj s tvorcami seriálu Ricky Gervaisom a Stephenom Merchantom v sebaaprezenačných a zároveň sebaaparodických úlohách pragmatických tvorcov úspešných britských sitkomov. Je potrebné uznať, že aj postmoderný sitkom *Life's Too Short* je na vysokej remeselnej úrovni a ponúka viacero sviežich a vtipných momentov (napríklad odmeraný dramatický herec Liam Neeson na školení u Gervaisa a Merchanta o improvizácii a humore). Napriek tomu je ťažké ubrániť sa dojmu, že tvorcovia sa až prituho držia úspešne overených schém a divákovi ponúkajú osemdielne pokračovanie *Extras* s výraznejším pomerom cynického „brentovského“ humoru. Paródia cynického sveta celebrit šoubiznisu

⁵ Podľa Scotta Seditu je „Zbožňovaniahodný smoliar často dôvodom prečo sledujeme sitkomy každý týždeň [...] je často príponou „kom“ v sitkome“ (Sedita 2006, 72 – 73).

⁶ Je signifikantné, že aktívnejším a extrovertnejším charakterom v komédiách o Laurelovi a Hardym bol práve Angličan Stan Laurel (vlastným menom Arthur Stanley Jefferson, 1890 – 1965), ktorého kariéra začínala v britských zábavných podnikoch tzv. music halls. Jeho postava drzého a nešikovného hlupáka je v britskej komédii oveľa tradičnejšia než dojímavý charakter smoliara, ktorý stvárňoval Američan Oliver Hardy (vl. menom Norvell Hardy, 1892 – 1957).

sa v americko-britskom seriáli *Life's Too Short* javí miestami ako schematická a jeho námet ako vycerpaný. Tento fakt mohol byť jedným z dôvodov, prečo Ricky Gervais vzápätí vytvoril seriál s odlišným charakterom i ústredným hrdinom.

Po pilotnej epizóde z roku 2012 mal na jar roku 2013 v britskej televízii Channel 4 premiéru seriál *Derek*. Ricky Gervais bol jeho výlučným scenáristom i režisérom a stvárnil v ňom aj ústredný charakter úprimného zamestnanca domova pre starých ľudí. Derek je neatraktívny 49-ročný muž s dušou i správaním dieťaťa. Má hendikep porozumieť mnohým súvislostiam bežného života, nerozumie ironii, nemá veľké ambície, radosť nachádza v pozorovaní prírody i v rutinnej práci pre opatrovatelský domov, ktorý vedie sympatická Hannah. Komunita zamestnancov i klientov opatrovatelského domova reprezentuje rôzne typy spoločenských outsiderov a je nečakane súdržná. Musí bojovať predovšetkým s nepochopením okolia, nedostatkom financií. Najťažšie chvíle tento kolektív zažíva, keď niektorý zo starých ľudí umiera.

Dvadsaťdvaminútový rozsah epizód seriálu *Derek* nás zvädza považovať ho za sitkom, no ide skôr o dramatický seriál s komediálnymi prvkami. Hoci námety epizód nabádajú k melodramatickému spracovaniu, Gervais sa v ňom vyhýba lacnému sentimentu. Dojímavé a vypäté scény odľahčuje humorom, prevahu sympatických a skôr melodramatických hrdinov osviežuje komickými a plnokrvnými postavami Derekových kumpánov – sexom posadnutého a nevychovaného bezdomovca Kevina či frustrovaného smoliarskeho domovníka Dougieho. Seriál, podobne ako *The Office* či *Life's Too Short*, využíva formu fiktívneho dokumentu, je postavený na realisticky vykreslených i prezentovaných postavách (Timko 2013, 71 – 72).

Zásadným problémom seriálu z originálneho prostredia je uveriteľnosť vykreslenia i stvárnenia hlavného hrdinu Dereka. Ricky Gervais si ako jeho inšpiráciu zvolil jednu z postáv zo svojej staršej stand-up komédie *Rubbernecker* a stvárňuje Dereka s výraznou štylizáciou a frekventovanou grimasou, ktorá môže byť odčítaná aj ako paródia mentálne postihnutého jedinca. Hoci Gervais odmieta interpretáciu, že Derek je mentálne retardovaný, diváci niektoré jeho prejavy môžu oprávnene považovať za autistické. Je potrebné priznať, že Gervais nikdy nebol komplexným charakterovým hercom schopným presvedčivo vteliť sa do rôznych typov postáv, vo svojej doterajšej kariére stvárňoval zvyčajne postavy blízke svojej extrovertnej povahe. Derek je však absolútny protiklad Davida Brenta, je dokonca výrazne úprimnejší a neambicióznejší ako jeho dobrák Andy Millman. Postavu Dereka môžeme brať skôr ako súčasť Gervaisovej psychoterapie, jeho snahu zbaviť sa zaužívaného mediálneho obrazu veľkého cynika a pozéra. V hereckom stvárnení postavy s čistou dušou však často zlyháva a miestami jeho postava sklza až do parodického vyznenia. Občasná scenáristická i herecká nevládnutosť ústrednej postavy (v porovnaní s relatívne presvedčivými hrdinami predchádzajúcich spomínaných seriálov) môže byť zapríčinená faktom, že pri tomto seriáli sa Gervais rozhodol zaobísť bez scenáristického i režisérskeho spolupracovníka (a istým spôsobom aj oponenta, resp. dramaturga jeho nápadov), ktorým bol pri jeho predchádzajúcich seriáloch Stephen Merchant.

TONY JOHNSON – SMOLIAR A CYNIK V JEDNEJ OSOBE

V roku 2019 Ricky Gervais napísal a zrežiroval pre internetovú televíznu spoločnosť Netflix šesťdielny seriál *After Life*, ktorý sa v nasledujúcich dvoch rokoch dočkal ďalších dvoch šesťdielnych sérií. Gervais v ňom stvárňuje ústredného hrdinu Tonyho Johnsona, ktorého život sa náhle zmení po úmrtí jeho manželky na rakovinu. Uvažuje o samovražde, no nakoniec sa rozhodne „trestať“ svoje okolie za smrť svojej manželky tým, že bude konať a rozprávať, čo uzná za vhodné.

Tony Johnson pracuje ako novinár v miestnych novinách *Tambury Gazette*. Jeho pracovné prostredie pripomína malomestskú kanceláriu v *The Office* a rovnako reprezentuje motív spoločenského uväznenia. Na rozdiel od Davida Brenta však Tonyho svet celebrit nezaujíma. Opovrhuje

ním aj vďaka tomu, že je každodenne konfrontovaný s osobami, ktoré túžia po sláve a uznaní. Voči ľuďom, ktorí chcú získať publicitu vďaka jeho lokálnym novinám, neskrýva Tony pohrdanie a výsmech.

Kým *The Office* bol typickým sitkomom z pracovného prostredia, *After Life* má žánrovo najbližšie k melodramatickému rodinnému seriálu. Rodinný charakter je reprezentovaný aj uzavretou a relatívne súdržnou komunitou fiktívneho mestečka Tambury. Napriek Tonyho „superplánu“ mstiť sa svojmu okoliu úprimnosťou, sa ho jeho susedia a kolegovia snažia podporovať a zmeniť jeho negativistický postoj k životu i ľuďom. Rodinný charakter seriálu umocňuje aj jeho vizuál, reprezentovaný harmonickým prostredím pokojného a malebného britského mestečka, v ktorom sa akoby zastavil čas.

Aj tentoraz pracuje scenárista Gervais pri kreovaní ústrednej postavy s archetypmi Zbožnovaniahodného smoliara a Egocentrického cynika. Tentoraz sa charakter týchto hrdinov pokúsil vteliť do jednej osoby. Tony Johnson je na jednej strane úprimný lúzer ako Oliver Hardy či Andy Millman. Trpí stratou manželky i zamestnaním, ktoré ho nenaplnia. Sympatie publika si získava aj svojou starostlivosťou o psa, kvôli ktorému sa vzdá túžby po samovražde. Ďalšia Tonyho sympatická vlastnosť je jeho snaha o absolútnu úprimnosť. V tomto motíve vidíme odkaz na starší Gervaisov romantický film *The Invention of Lying* (2009, v prekl. *Vynález klamstva*), v ktorom je zobrazený svet, kde nikto nie je schopný klamstva.

Tony Johnson je však v mnohých momentoch portretovaný ako cynik ignorujúci spoločenské konvencie a názory okolia. Menovec komika Tonyho Hancocka – archetypálneho britského komediálneho drzáňa neschopného sebreflexie – pohŕda vo svojich komentároch ľudským spoločenstvom. Vedome uráža nielen kolegov a susedov, ale dokonca aj deti. Vrchol jeho necitlivosti sa prejaví vo vzťahu k bezdomovcovi a narkomanovi Julianovi Kaneovi (stvárneného Timom Plesterom), ktorý v meste roznáša Tambury Gazette. Títo dvaja outsideri s podobným osudom sa zblížia a užívajú si konzumáciu ľahkých drog. Julian sa Tonymu zverí s túžbou zomrieť na predávkovanie a novinár mu dá okamžite peniaze na drogy, ktoré Juliana ešte v ten večer usmrčia. Takéto nehumánne chovanie Tonyho je v rozpore s profilom extrémne senzitívneho človeka, ktorý sa dlhodobo nevie zmieriť so smrťou svojej manželky. Navyše Tony – človek, ktorý sa rozhodol nikdy neklamať a zvyčajne prekypuje nadpriemernou inteligenciou – sa pred šéfom vyjadrí, že netušil, čo je Julian schopný vykonať. Scenárista Gervais buď nehrá s divákmi čistú hru, alebo si neuvedomuje, že charakter jeho ústredného hrdinu síce môže byť do istej miery rozporný, ale jeho konanie nemôže byť v rozpore s vnútornou logikou dominantných čŕt jeho postavy. Tento problém zaregistrovala aj kritička Rachel Cooke, ktorá o seriáli napísala: „Osobne si myslím, že je v poriadku, ba dokonca užitočné, robiť si žarty zo smrti a depresie. Ale aby také gagy fungovali, musí existovať určitá vierohodnosť, emocionálna pravda, ktorá tu nápadne chýba.“⁷

Je potrebné priznať, že mnohí diváci i kritici nekonzistentný charakter Tonyho Johnsona prehliadli. Keďže seriál obsahuje viacero znakov typických pre melodrámu (rodinné prostredie, ústredný motív náhleho osamotenía, viac dramatických situácií na úkor humorných...), percipienti majú sklony čítať charakter Tonyho Johnsona skôr ako typickú melodramatickú postavu milého smoliara a tolerujú mu jeho konanie v príkrom rozpore s týmto charakterom.

Problémom postavy ústredného hrdinu *After Life* je nielen jeho konanie miestami postrádajúce vnútornú logiku. Hoci je jeho charakter inšpirovaný komediálnymi archetypmi, Tony ne-reprezentuje typickú komickú postavu, rovnako ako jeho predchádzajúci skôr melodramatický hrdina Derek generuje humor len občas. Ten nájdeme zvyčajne v scénach Tonyho novinárskych

⁷ “Personally, I think it’s fine, even helpful, to make jokes about death and depression. But for such gags to work, there has to be a certain veracity, an emotional truth that’s conspicuous by its absence here“ (Cooke, 2019).

návštev, vďaka ktorým stretáva rôznych po publicite túžiacich čudákov (napr. muža, ktorý v škvŕne na svojej stene dešifruje portrét herca Kennetha Branagha, či rodičov štylizujúcich svoje nemluvňa ako Adolfa Hitlera). Týmito komickými scénami sa Gervais (podobne ako v seriáloch *Extras*, *Life's Too Short* alebo vo svojich stand-up výstupoch) vracia k svojej typickej satire narcistických jedincov a k ironickému a často i politicky nekorektnému glosovaniu médiami deformovanej spoločnosti.

Viac ako politicky nekorektný humor však kritici Gervaisovi pri tomto seriáli vyčítali recyklovanie starých nápadov a absenciu originality.⁸ Tony Johnson je výrazne pasívnym hrdinom, glosátorom okolitého sveta paralyzovaným apatiou, neschopným dôslednejšie oživiť dramatické epizódy televízneho seriálu. Aj v *After Life*, rovnako ako pri melodramatickom seriáli *Derek*, je na mieste vyjadriť ľútosť nad absenciou kreatívneho oponenta (dramaturga), ktorý by autora a režiséra usmernil a pripomenul mu, že dramatický text má iné pravidlá ako žáner stand-up comedy.

SUMMARY

In creating the central characters of his series, Ricky Gervais has long relied on his favorite comedic role models – the active and awkward fool Stan Laurel, who had worthy followers in British series in the sitcom characters of Tony Hancock or Basil Fawlty and the “lovable loser” Oliver Hardy – one of the most popular archetypes of American comedy series. In *The Office*, we meet the central hero David Brent, who belongs to the line of “Laurel” characters. The hero of the *Life's Too Short* series has a similar character, although (due to his physical handicap) he also generates a certain amount of compassion in the viewer, which makes it more acceptable to a more global audience. The series *Extras* and *Derek*, on the other hand, bring in the central characters melodramatic loser incapable of pretense, who are close to the popular archetype of the “lovable loser”.

In the *After Life* series, Ricky Gervais decided to create a character which would combine the characters of both comedians – Laurel and Hardy. As the series contains several characters typical of melodrama (family environment, the central motif of sudden loneliness, more dramatic situations at the expense of humor etc.), viewers tend to read Tony Johnson's character rather than the typical melodramatic character of a lovely unlucky man and tolerate some his actions which are in conflict with this character. The problem of the character of the central hero of *After Life* is not only his actions in places lacking inner logic. Although his character is inspired by comedic archetypes, Tony does not represent a typical comic character. Just as his previous melodramatic hero Derek generates humor only occasionally, Tony Johnson is a distinctly passive hero, a glossator of the surrounding world paralyzed by apathy, unable to bring to life the dramatic episodes of the television series.

LITERATÚRA

Cooke, Rachel. 2019. Ricky Gervais's new show isn't “offensive”, it's relentlessly tedious. In: *New Statesman*. <https://www.newstatesman.com/culture/tv-radio/2019/03/ricky-gervais-new-show-after-life-offensive-repetitive-boring-review> [cit. 16. 03. 2021].

Gervais, Ricky. 2009. *Ricky Gervais on the Future of Comedy*. <http://bigthink.com/rickygervais/ricky-gervais-on-the-future-of-comedy> [cit. 15. 05. 2012].

How I made The Office [bonusový dokument na DVD]. r. Ricky Gervais. Veľká Británia, 2004.

⁸ Rachel Cooke nazvala svoju recenziu *After Life* „Nová šou Rickiho Gervaisa nie je urážlivá, ale neskonale únavná“.

Štefan Timko

- Laš, Matej. 2020. *Dejiny britského televízneho humoru v historicko-kultúrnej perspektíve*. Banská Bystrica: Belianum.
- Sedita, Scott. 2006. *The Eight Characters of Comedy*. Los Angeles: Atides Publishing.
- Timko, Štefan. 2012. *Situačná komédia a jej regionálne modely*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.
- Timko, Štefan. 2013. Hendikepovaní. Nový britský seriálový trend? In: *Romboid: časopis pre literatúru a umeleckú komunikáciu*, 48/9, 70 – 72.
- Toeplitz, Jerzy. 1968. *Film a televízia v USA*. Bratislava: Obzor.

KONTAKT

Mgr. art. Štefan Timko, PhD.
Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr
Fakulta stredoeurópskych štúdií
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Dražovská 4
949 74 Nitra
stimko@ukf.sk